Welke factoren in de leeromgeving voorkomen absentie van studenten in het mbo onderwijs?

Beantwoord door Maurice de Greef (kennismakelaar Kennisrotonde)

19 juni 2023

KR. 1598

Kort antwoord

Om de aanwezigheid van studenten in het mbo te vergroten en absentie tegen te gaan blijken een tweetal factoren van belang. Onderzoek naar directe factoren in de leeromgeving die absentie voorkomen in het mbo onderwijs lijkt te ontbreken, maar er lijken wel mogelijke andere beïnvloedende factoren te zijn. Een goede didactische begeleiding tijdens de lessen kan ervoor zorgen dat studenten meer betrokken raken in de lessen, aanwezig zijn en meer gemotiveerd zijn. Maar ook contacten en interactie met de omgeving, docent en andere studenten kan een belangrijke bijdrage leven in het bevorderen van betrokkenheid en motivatie en tegengaan van absentie in het mbo. Daarnaast lijkt het stimuleren van de motivatie ervoor te zorgen dat studenten meer geïnteresseerd, betrokken en aanwezig zijn.

Antwoord

Op verschillende mbo instellingen zoals bij het MBO Utrecht (2016) voert men diverse maatregelen in om absentie tegen te gaan, zoals het bellen van de student, het sturen van verzuimbrieven, het voeren van verzuimgesprekken, het doorverwijzen naar externe samenwerkingspartners (zoals het RMC), het inschakelen van ouders of het geven van sancties binnen de onderwijscontext (inhalen van lessen). Echter ontbreekt onderzoek naar de impact van deze interventies onder deze groep studenten. Onderzoek naar directe factoren in de leeromgeving die absentie voorkomen in het mbo onderwijs lijkt dus te ontbreken, maar er lijken wel mogelijke andere beïnvloedende factoren te zijn. Dit antwoorden focussen we op:

- factoren die motivatie bevorderen, zoals uitdagende lessen en onderwijsaanbod naast didactische begeleiding om de motivatie te bevorderen en
- contacten en interactie met de omgeving.

a) De rol van motivatie

Motivatie lijkt een belangrijke factor voor aanwezigheid tijdens de lessen. Vraag is welke factoren deze motivatie kunnen beïnvloeden en met name ervoor kunnen zorgen, dat studenten aanwezig zijn tijdens de lessen. Binnen het mbo is er weinig onderzoek gedaan naar deze factoren. Literatuuronderzoek van Huls (2015) laat zien, dat leermotivatie een factor voor schooluitval kan zijn. Als de motivatie afneemt, kan schoolverlaten (en dus absentie) toenemen. Een onderzoek onder 132 mbo-leerlingen laat zien, dat er ook een samenhang is tussen interesse en motivatie. Studenten zijn gemotiveerder als ze meer geïnteresseerd

zijn (Huls, 2015). En op basis van het literatuuronderzoek wordt duidelijk dat het risico op schoolverlaten (en dus absentie) dan kan verminderen.

Uitdagende lessen en uitdagend onderwijsaanbod

Aangezien er weinig expliciet onderzoek is gedaan naar de impact van de leeromgeving op absentie in het mbo is er aanvullend ook gekeken naar onderzoek in het voortgezet onderwijs. Op basis van een uitgebreid onderzoek van de Inspectie van het Onderwijs zijn namelijk een aantal interventies benoemd die men op schoolniveau kan implementeren. Onder 1742 leerlingen en 104 schoolleiders van 127 afdelingen van scholen is onderzocht of en hoe men werkte aan onderwijsinterventies die de motivatie van leerlingen kunnen bevorderen (Inspectie van het Onderwijs, 2019). Op basis van de onderzoeksresultaten zijn zes onderwijsinterventies geformuleerd die de motivatie kunnen bevorderen, te weten (Inspectie van het Onderwijs, 2019, p. 5).:

A. De lessen:

1. Uitspreken van en handelen naar hoge verwachtingen.
2. Duidelijk maken van welke vaardigheden of kennis de leerling leert en hoe de opdrachten daaraan bijdragen.
3. Geven van positieve feedback na een prestatie (op inhoud en versterken van gedrag).

B. Het aanbod:

4. Beroep doen op hogere denkvaardigheden (creëren, analyseren en evalueren).
5. Bieden van uitdagende lesstof op hoog en haalbaar niveau aansluitend bij interesses leerlingen.
6. Regie geven over inhoud van eigen leerproces van de leerlingen.

Sterke didactische begeleiding

Daarnaast kan een goede didactische begeleiding tijdens de lessen ervoor zorgen dat studenten meer betrokken raken in de lessen en meer gemotiveerd zijn. Dit kan ook een positief effect hebben op de aanwezigheid. Observatieonderzoek onder 53 docenten en hun betrokken studenten laat zien, dat de betrokkenheid van de studenten groter is als docenten met veel enthousiasme een sterke start van de les creëren, waarna ze vervolgens voldoende ruimte laten voor experimenten door de studenten zelf en ondersteuning bieden bij het uitvoeren van opdrachten (Cents-Boonstra et al., 2021).

Daarnaast kan men ook de motivatie en aanwezigheid van studenten bevorderen door tijdens de lessen specifieke werkwijzen in te zetten. Scaffolding met reflectie zorgen naast samenwerking met een gedeeld belang en praktijkgerichte opdrachten ervoor dat de motivatie (en aanwezigheid) van studenten in het mbo wordt vergroot.

1. *Scaffolding en reflectie*
   Het bieden van ondersteuning die net boven het niveau de student ligt, waardoor de student een niveau hoger komt en waarbij de begeleiding stap voor stap wordt afgebouwd, noemt men scaffolding (Van de Pol et al., 2010**).** Onderzoek onder meer dan 110 studenten in het beroepsonderwijs toont aan dat tijdens het peer-reviewen van elkaars tekst (bij het beschrijven van een procedure van een beroepsactiviteit) door inzet van scaffolding de kwaliteit van de schriftelijke reflectie op de procedure van een beroepsactiviteit beter was (Boldrini en Cattaneo,

2014). Reflectie speelt hierbij een belangrijke rol. Zo laat onderzoek onder ruim 130 studenten in het beroepsonderwijs zien dat als studenten het gevoel hebben om een professionele taak te moeten doen en daar gezamenlijk op te kunnen reflecteren ze zich meer bewust worden van hun affiniteiten en capaciteiten (Boersma et al., 2016). Door de reflectie achterhalen ze wanneer en waar concepten en specifieke processen kunnen worden toegepast om een activiteit beter te kunnen volbrengen.

2. *Samenwerking met gedeeld belang*
   Onderzoek onder meer dan 1400 studenten in het beroepsonderwijs laat zien dat de motivatie wordt bevorderd als men doelen structureert met aandacht voor de praktische relevantie voor de student (Bardach et al., 2019). Experimenteel onderzoek onder meer dan 130 studenten in het beroepsonderwijs bevestigt dit doordat blijkt dat als men opdrachten aanbiedt waarbij studenten gezamenlijk een professioneel doel moeten nastreven, dat een gedeeld gevoel van verantwoordelijkheid gecreëerd wordt (wat motivatie beïnvloedt) (Boersma et al., 2016).
3. *Praktijkgerichte opdrachten*
   Leren door transfer blijkt haar vruchten af te werpen blijkt uit experimenteel onderzoek onder meer dan 130 studenten in het beroepsonderwijs (Boersma et al., 2016). Studenten integreren beter in een bestaande beroepspraktijk als ze een specifieke activiteit in verschillende praktijken kunnen vergelijken. Hierbij moeten opdrachten centraal staan die over de echte beroepspraktijk gaan. Dit wordt ondersteund door onderzoek onder meer dan 530 studenten in het beroepsonderwijs waaruit blijkt dat de betrokkenheid van de studenten vergroot wordt als de leertaken of opdrachten authentiek en uitdagend zijn (Packlé et al., 2018).

b) Contacten en interactie met omgeving, docent en studenten

Contact en interactie met anderen zorgen er ten slotte voor dat leerlingen meer betrokken zijn bij het mbo-onderwijs. Onderzoek onder meer dan 350 studenten in het middelbaar beroepsonderwijs toont aan, dat studenten meer betrokken zijn als gevoelens van onzekerheid worden weggenomen (Niittylahti et al., 2019). De onderzoeksresultaten laten zien, dat die worden weggenomen als studenten meer contacten hebben met andere studenten, vrienden, docenten en andere volwassenen. Ook blijkt ondersteuning vanuit de omgeving een positieve invloed op de motivatie hebben (wat zoals eerder aangegeven van invloed kan zijn op aanwezigheid). Onderzoek van Józsa et al. (2019) toont namelijk aan, dat ook de rol van de ouders van belang is. Zorg en warmte naast ondersteuning van autonomie en wilskrachtig functioneren zorgen voor een verhoogde motivatie. Maar ook begeleiding van anderen kan voor een positieve stimulans zorgen. Resultaten van een onderzoek naar mentoring, laten zien, dat door vrijwillige inzet van jonge studenten en werkenden de motivatie van leerlingen wordt vergroot (Hanhart, 2011). Bij mentoring worden deze ‘mentors’ ingezet om leerlingen te ondersteunen bij onvoldoende prestaties of onderbenutting van capaciteiten.

Geraadpleegde bronnen

Bardach, L., Popper, V., Hochfellner, E. & Lüftenegger, M. (2019). Associations between vocational students’ perceptions of goal structures, mastery goals, and self-efficacy in five subjects – practical relevance as a potential mediator. *Empirical Research in Vocational Education and Training*, *11*(9), p. 1 – 18.

Boersma, A., Ten Dam, G., Wardekker, W. & Volman, M. (2016). Designing innovative learning environments to foster communities of learners for students in initial vocational education. *Learning Environments Research*, 19, p. 107 – 131.

Boldrini, E. & Cattaneo, A. (2014). Scaffolding Collaborative Reflective Writing in a VET Curriculum. (2014). *Vocations and Learning*, 7, p. 145 – 165.

Cents-Boonstra, M., Lichtwark-Aschoff, A., Denessen, E., Aelterman, N. & Haerens, L. (2021). Fostering student engagement with motivating teaching: an observation study of teacher and student behaviours. *Research Papers in Education*, 36(6), p. 754 – 779.

Hanhart, M. (2011). *Mentoring in het onderwijs: Een vervolgonderzoek naar de effectiviteit van het mentorproject van Palet.* Tilburg: Universiteit van Tilburg.

Huls, F. (2015). *Interesse, motivatie en zelfgestuurd leren in het agrarisch onderwijs op MBO niveau 1 en 2.* Heerlen: Open Universiteit Nederland.

Inspectie van het Onderwijs. (2019). *Motivatie om te leren: Motiverende kenmerken van het voortgezet onderwijs.* Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

Józsa, K., Kis, N. & Barrett K.C. (2019). Mastery motivation, parenting, and school achievement among Hungarian adolescents. *European Journal of Psychology of Education*, 34, p. 317-339.

MBO Utrecht. (2016). *Iedereen bij de les: Handboek Aan- en afwezigheidsregistratie en Verzuimaanpak.* Utrecht: MBO Utrecht.

Niittylahti, S., Annala, J. & Mäkinen, M. (2019). Student engagement at the beginning of vocational studies. *Nordic Journal of Vocational Education and Training*, 9(1), p. 21 – 42.

Packlé, I., Könings, K.D., Jacquet, W., Libotton, A., Van Merriënboer, J.J.G. & Engels, N. (2018). Students embracing change towards more powerful learning environments in vocational education. *Educational Studies*, 44(1), p. 26 – 44.

Meer weten?

Kennisrotonde (2016) Met welke didactische strategieën kunnen docenten de motivatie en leergierigheid bij mbo-studenten positief beïnvloeden?

Over deze vraag

Opgesteld door:	Maurice de Greef (kennismakelaar Kennisrotonde)
Vraagsteller:	Projectleider taalontwikkeling vo & mbo
Onderwijssector:	MBO

Trefwoorden: Absentie, motivatie, scaffolding, praktijkgericht, reflectie

Referentie: Kennisrotonde. (2023). *Welke factoren in de leeromgeving voorkomen absentie van studenten in het mbo onderwijs?* (KR. 1598)

Dit antwoord is gepubliceerd op Kennisrotonde.nl. De Kennisrotonde is samen met NCO en Onderwijskennis een dienst van het NRO.